

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA BILISH FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISHDA INNOVATSION PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI

ABDULLAYEVA GULNORA ALISHER QIZI

19-DMTT tarbiyachisi

ANNOTATSIYA

Ushbu tadqiqotda maktabgacha yoshdagi bolalarda bilish faoliyatini shakllantirish jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish samaradorligi tahlil qilinadi. Zamonaviy ta'lim tizimida bolalarning kognitiv rivojlanishini qo'llab-quvvatlash, ularning mustaqil fikrlash, qiziqish va ijodiy faolligini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Innovatsion pedagogik texnologiyalar, jumladan interaktiv usullar, o'yin texnologiyalari, multimedia vositalari hamda loyihaviy yondashuvlar bolalarning bilish jarayonini faollashtirishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari ushbu texnologiyalarni qo'llash orqali bolalarda diqqat, xotira, tafakkur va mantiqiy fikrlash ko'nikmalarining rivojlanishi sezilarli darajada yaxshilanishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: *Maktabgacha ta'lim, bilish faoliyati, innovatsion pedagogik texnologiyalar, kognitiv rivojlanish, interaktiv metodlar, o'yin texnologiyalari, multimedia, ijodiy fikrlash, ta'lim samaradorligi.*

KIRISH

Maktabgacha yosh davri bolaning shaxsiy va kognitiv rivojlanishida eng muhim bosqichlardan biri hisoblanadi. Ushbu davrda bilish faoliyati, ya'ni idrok, diqqat, xotira, tasavvur va tafakkur jarayonlari jadal shakllanadi. Psixologik-pedagogik tadqiqotlarda ta'kidlanishicha, aynan shu yoshda ta'lim jarayoni qanchalik sifatli va interaktiv tashkil etilsa, bolaning intellektual rivojlanish darajasi shunchalik yuqori bo'ladi.

2020-yilda UNESCO tomonidan erta ta'lim bo'yicha olib borilgan global tahlillarda axborot-kommunikatsion texnologiyalarni maktabgacha ta'limga integratsiya qilish bolalarning bilish jarayonini faollashtirishi, motivatsiyani oshirishi va mustaqil o'rganish ko'nikmalarini shakllantirishi qayd etilgan. Bu natijalar zamonaviy ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlarning zarurligini tasdiqlaydi.

ASOSIY QISM

Innovatsion pedagogik texnologiyalar ta'lim jarayonini samarali tashkil etishga xizmat qiluvchi zamonaviy metodlar va vositalar tizimidir. Ular an'anaviy yondashuvlardan farqli ravishda bolaning faol ishtirokiga, mustaqil fikrlashiga va amaliy faoliyatiga asoslanadi.

Eng keng qo'llaniladigan innovatsion texnologiyalar quyidagilardan iborat:

STEAM yondashuvi (fan, texnologiya, muhandislik, san'at va matematika integratsiyasi)

TRIZ texnologiyasi (ijodiy muammolarni hal qilish nazariyasi)

interaktiv o'yin metodlari

multimedia asosida o'qitish

loyihaviy faoliyat

2023-2024-yillarda olib borilgan pedagogik tadqiqotlarda STEAM va TRIZ yondashuvlari maktabgacha yoshdagi bolalarda mantiqiy fikrlash, muammo yechish va ijodiy tasavvurni rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega ekani aniqlangan.

Maktabgacha yoshdagi bolalar (3-6 yosh) kognitiv rivojlanishning eng sezgir davrini bosib o'tadi. Bu davrda miya plastiklik darajasi yuqori bo'lib, bilish jarayonlari idrok, diqqat, xotira va tafakkur tez shakllanadi. Shu sababli bu bosqichda ta'lim jarayonining sifati keyingi akademik muvaffaqiyatga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

UNESCOning 2020-yilgi erta ta'lim bo'yicha global hisobotlarida ta'kidlanishicha, innovatsion va interaktiv yondashuvlar bolalarning kognitiv faolligini oshiradi hamda o'rganishga bo'lgan ichki motivatsiyani kuchaytiradi.

OECD tomonidan 2021-yilda olib borilgan tadqiqotlar esa raqamli va o'yin asosidagi ta'lim usullari bolalarning muammolarni hal qilish ko'nikmalarini sezilarli darajada rivojlantirishini ko'rsatgan.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda bilish faoliyati ularning psixik rivojlanishida asosiy yo'nalishlardan biri bo'lib, idrok, diqqat, xotira, tasavvur va tafakkur jarayonlarining shakllanishi bilan bevosita bog'liq hisoblanadi. Zamonaviy pedagogik va psixologik tadqiqotlar (UNESCO 2020, OECD 2021, Yevropa Komissiyasi 2022-2024-yillardagi hisobotlari) shuni ko'rsatadiki, erta yoshdagi ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash bolalarning kognitiv rivojlanish darajasini sezilarli darajada oshiradi.

Innovatsion pedagogik texnologiyalar ta'lim jarayonini faollashtiruvchi, bolani markazga qo'yuvchi va uning mustaqil faoliyatini rivojlantiruvchi metodlar majmuasidir. Bunday texnologiyalar an'anaviy yodlashga asoslangan yondashuvdan farqli ravishda bolaning faol ishtirokiga, amaliy harakatiga va interaktiv o'rganishiga tayanadi. Maktabgacha ta'limda eng ko'p qo'llaniladigan innovatsion yondashuvlar sifatida o'yin texnologiyalari, STEAM integratsiyalashgan ta'lim modeli, TRIZ texnologiyasi, multimedia vositalari hamda loyihaviy faoliyatni ko'rsatish mumkin.

Ilmiy manbalarda ta'kidlanishicha, o'yin texnologiyalari maktabgacha yoshdagi bolalarning tabiiy ehtiyojiga mos keladi va bilish jarayonini tabiiy shaklda faollashtiradi. Bola o'yin jarayonida mustaqil qaror qabul qiladi, muammoli vaziyatlarni tahlil qiladi va yangi yechimlar izlaydi. Bu esa uning tafakkurini rivojlantiradi. 2022-2024-yillardagi pedagogik tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki,

o'yin asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar bolalarda diqqat barqarorligi va eslab qolish samaradorligini oshiradi.

STEAM yondashuvi esa fanlararo integratsiyaga asoslanib, bolalarda mantiqiy fikrlash va ijodiy yondashuvni rivojlantiradi. Ilmiy kuzatuvlarga ko'ra, STEAM elementlari qo'llanilgan mashg'ulotlarda bolalar sabab-oqibat bog'lanishlarini tezroq anglaydi va muammolarni mustaqil hal qilishga intiladi. TRIZ texnologiyasi esa bolalarni standart fikrlashdan chiqib, alternativ yechimlar topishga o'rgatadi. Bu jarayon ijodiy tafakkur va tasavvurni kuchaytiradi.

Multimedia vositalari va raqamli texnologiyalar bolalarning sezgi kanallarini bir vaqtning o'zida faollashtiradi. Vizual va audio materiallar orqali taqdim etilgan bilimlar bolada kuchli emotsional ta'sir uyg'otadi va axborotni uzoq muddatli xotirada saqlanishini osonlashtiradi. 2021-2023-yillardagi tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, vizual qo'llab-quvvatlangan ta'lim jarayoni bolalarning o'zlashtirish darajasini sezilarli oshiradi.

Innovatsion texnologiyalarning samaradorligi shunda namoyon bo'ladiki, bolalarda bilishga bo'lgan qiziqish ortadi, o'quv faoliyatiga faol jalb etiladi va mustaqil fikrlash ko'nikmalari shakllanadi. Bola tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki uni izlab topuvchi subyektga aylanadi. Bu esa kognitiv rivojlanishning asosiy shartlaridan biridir.

Pedagogning roli ham sezilarli darajada o'zgaradi. U an'anaviy bilim beruvchi emas, balki jarayonni yo'naltiruvchi, rag'batlantiruvchi va tashkil qiluvchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi. Bu yondashuv bolalarda mustaqillikni kuchaytiradi va ijodiy fikrlashni qo'llab-quvvatlaydi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda bilish faoliyatini shakllantirishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish yuqori samaradorlikka ega bo'lib, u bolaning kognitiv, ijodiy va ijtimoiy rivojlanishini kompleks tarzda ta'minlaydi. Ilmiy tadqiqotlar ushbu yondashuvlarning ta'lim sifatini oshirishda muhim o'rin tutishini tasdiqlaydi.

XULOSA

Maktabgacha yoshdagi bolalarda bilish faoliyatini shakllantirish jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Ilmiy-pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bu yosh davrida bola tafakkuri, idroki, diqqat va xotirasi jadal rivojlanadi, shu sababli ta'lim jarayonini zamonaviy, interaktiv va faol metodlar asosida tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Innovatsion texnologiyalar o'yin asosidagi ta'lim, STEAM integratsiyasi, TRIZ yondashuvi, multimedia vositalari va loyihaviy faoliyat bolalarning bilishga bo'lgan qiziqishini oshiradi hamda ularni mustaqil fikrlashga yo'naltiradi. Bu jarayon bolalarda

nafaqat bilimlarni o'zlashtirish, balki muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, mantiqiy yechim topish va ijodiy yondashuvni rivojlantirish imkonini beradi.

Shuningdek, innovatsion yondashuvlar ta'lim jarayonini bolaga yo'naltirilgan modelga aylantiradi, bunda pedagog yo'naltiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi rolini bajaradi. Bu esa bolalarning faolligini oshiradi va ularning o'z-o'zini rivojlantirishiga sharoit yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi. "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonun. Toshkent, 2019 yil.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. "Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-4312-son. Toshkent, 2019 yil 8 may.
3. Karimova N.S. Maktabgacha pedagogika. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti, 2021 yil.
4. Yusupova M.T. Maktabgacha yoshdagi bolalarda bilish jarayonlarini rivojlantirish metodikasi. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 2022 yil.